

Ontwerp van decreet houdende instemming met het samenwerkingsakkoord van 20 januari 2017 tussen de Federale Staat, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest betreffende de verdeling van de Belgische klimaat- en energiedoelstellingen voor de periode 2013-2020

MEMORIE VAN TOELICHTING

A. ALGEMENE TOELICHTING

1. Het Europese Klimaat- en Energiepakket 2013-2020

In december 2008 bereikten de Europese Raad en het Europese Parlement een akkoord over het Klimaat- en Energiepakket voor de periode 2013-2020. Dit pakket omvat een set van bindende wetgevende initiatieven die invulling geven aan de Europese klimaat- en energiedoelstellingen voor 2020.

Deze bindende klimaat- en energiedoelstellingen, ook gekend als de 20-20-20-doelstellingen, zijn de volgende:

- een vermindering van de uitstoot van broeikasgassen met minstens 20% ten opzichte van 1990 (een bindende doelstelling);
- een stijging tot minstens 20% van het aandeel van energie uit hernieuwbare bronnen in het bruto-eindverbruik van energie in 2020. In de vervoersector is er een specifieke doelstelling van minstens 10% van het aandeel van energie uit hernieuwbare bronnen in het eindverbruik van energie (een bindende doelstelling);
- een vermindering van het energieverbruik met minstens 20% ten opzichte van het verwachte niveau in 2020 bij ongewijzigd beleid.

Een aantal van de wetgevende instrumenten van het Klimaat- en Energiepakket hielden nationale doelstellingen of inkomsten in voor België. Om uitvoering te geven aan het Europese pakket zijn er bijgevolg intra-Belgische afspraken nodig over de verdeling van deze verbintenissen of inkomsten. Het gaat meer bepaald om de volgende drie Europese instrumenten:

a) Beschikking nr. 406/2009/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 april 2009 inzake de inspanningen van de lidstaten om hun broeikasgasemissies te verminderen om aan de verbintenissen van de Gemeenschap op het gebied van het verminderen van broeikasgassen tot 2020 te voldoen

De doelstelling om de broeikasgasemissies van de Europese Unie tegen 2020 met 20% te beperken ten opzichte van 1990 komt overeen met een vermindering van 14% ten opzichte van 2005. Deze inspanning is verdeeld over de sectoren die vallen onder de regeling voor de handel in emissierechten (*Emission Trading System, ETS*) en de sectoren die hier niet onder vallen (niet-ETS-sectoren). Onder de ETS moeten de emissies worden verlaagd met 21% ten opzichte van het niveau van 2005, terwijl voor de niet-ETS-sectoren een vermindering van 10% ten opzichte van 2005 wordt vereist.

Beschikking nr. 406/2009/EG, ook gekend als de beschikking inzake de verdeling van de inspanningen (*Effort Sharing Decision, ESD*) stelt voor 2020 voor alle lidstaten emissieplafonds voor broeikasgassen vast. De beschikking is van toepassing op de emissies

in de volgende sectoren: vervoer, gebouwen, landbouw, kleinschalige industrie en afval (hierna 'niet-ETS-emissies' en 'niet-ETS-sectoren' genoemd).

De doelstelling om de niet-ETS-emissies met 10% te verminderen in 2020 is verdeeld tussen op basis van hun relatieve welvaart (gemeten aan de hand van het bruto binnenlands product per hoofd van de bevolking in 2005) om de solidariteit tussen de lidstaten te bevorderen. De nationale doelstellingen variëren van een emissiereductie van 20% tegen 2020 (ten opzichte van 2005) voor de rijkste lidstaten tot een toename met 20% voor de minst rijke lidstaten. De Belgische doelstelling voor 2020 werd vastgelegd op -15% in vergelijking met 2005.

De ESD verplicht elke lidstaat om haar niet-ETS-emissies jaarlijks te beperken volgens een lineair traject met 2013 als startpunt en met haar doelstelling als eindpunt in 2020. Hiertoe ontvangt elke lidstaat voor elk jaar van de periode 2013-2020 een jaarlijkse emissieruimte die overeenkomt met de voor dat jaar toegelaten niet-ETS-emissies. Die jaarlijkse emissieruimte wordt voor elk jaar van de periode 2013-2020 uitgekeerd aan de lidstaten onder de vorm van jaarlijkse emissieruimte-eenheden (*Annual Emission Allocations, AEAs*), die elk equivalent zijn aan de uitstoot van 1 ton CO₂-eq en die bijgehouden worden op de ESD-nalevingsrekening van de lidstaat voor dat jaar.

Om de lidstaten de mogelijkheid te bieden om hun emissieplafonds op een meer kostenefficiënte manier te behalen, voorziet de ESD een aantal flexibele instrumenten. Deze flexibele instrumenten laten de lidstaten toe om in de nalevingsperiode hun eigen jaarlijkse emissieruimte-eenheden te beheren en onderling jaarlijkse emissieruimte-eenheden over te dragen. Als de broeikasgasemissies van een lidstaat voor een bepaald jaar de jaarlijkse emissieruimte-eenheden overschrijden, kan de lidstaat 5% van de jaarlijkse emissieruimte-eenheden van het volgende jaar lenen (*borrowing*) of jaarlijkse emissieruimte-eenheden kopen van andere lidstaten of internationale projectkredieten (CDM en JI) gebruiken om te voldoen aan de jaarlijkse plafonds. Als een lidstaat een grotere emissieruimte verwezenlijkt dan nodig en dus de doelstelling voor een bepaald jaar overtreft, kan deze lidstaat het overschot aan jaarlijkse emissieruimte-eenheden bewaren om ze later in de nalevingsperiode te gebruiken (*banking*) of ze overdragen aan andere lidstaten.

De ESD heeft een jaarlijkse rapportage- en nalevingscyclus, die bestaat uit de rapportage door de lidstaten van broeikasgasemissies in nationale inventarisverslagen, een Europese controle van de emissie-inventarissen om de gerapporteerde emissies te valideren en nalevingscontroles (met andere woorden een vergelijking van de feitelijke emissies van de lidstaten met hun jaarlijkse emissieruimte voor een bepaald jaar). Elke lidstaat is verplicht om aan het einde van de jaarlijkse nalevingscyclus minstens evenveel nalevingseenheden (emissieruimte-eenheden en internationale kredieten) te bezitten op haar ESD-nalevingsrekening als haar voor dat jaar vastgestelde broeikasgasemissies in de niet-ETS-sectoren. Zo niet zal deze lidstaat worden onderworpen aan bepaalde sancties en zal zij een plan met corrigerende maatregelen moeten ontwikkelen.

b) Richtlijn 2009/28/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 april 2009 ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen en houdende wijziging en intrekking van richtlijn 2001/77/EG en richtlijn 2003/30/EC

De richtlijn legt bindende nationale doelstellingen voor lidstaten vast, rekening houdend met de nationale omstandigheden en het bruto binnenlands product. Tevens geeft de richtlijn een indicatieve keten voor de berekening van tussentijdse doelstellingen. De streefcijfers dienen er gezamenlijk voor te zorgen dat de doelstelling van de Europese Unie van een aandeel van 20% voor energie uit hernieuwbare bronnen in het energieverbruik behaald kan worden.

Lidstaten zijn verplicht om een nationaal actieplan voor energie uit hernieuwbare bronnen vast te stellen. De plannen beschrijven hoe de lidstaten beogen de streefcijfers te bereiken.

De richtlijn bevat een aantal bepalingen die lidstaten keuzemogelijkheden geven bij het behalen van de doelstellingen. Zo kunnen lidstaten een 'statistische overdracht' afspreken, waarbij een lidstaat statistieken over een bepaalde hoeveelheid energie uit hernieuwbare bronnen kan verkopen aan een andere lidstaat. Tevens kunnen lidstaten gezamenlijke projecten uitvoeren of, onder bepaalde voorwaarden, samenwerken in gezamenlijke projecten met een of meerdere derde landen. Ze kunnen ook vrijwillig besluiten hun nationale steunregelingen samen te voegen of deels coördineren. Lidstaten worden ook verwacht om een systeem voor garanties van oorsprong bij te houden.

Daarnaast dient elke lidstaat erop toe te zien dat het aandeel energie uit hernieuwbare bronnen in 2020 minstens 10% bedraagt van het eindverbruik van energie in het vervoer in 2020.

c) Richtlijn 2009/29/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 april 2009 tot wijziging van richtlijn 2003/87/EG teneinde de regeling voor de handel in broeikasgasemissierechten van de Gemeenschap te verbeteren en uit te breiden

Het Europese emissiehandelssysteem is één van de belangrijkste Europese klimaatbeleidsinstrumenten, dat van toepassing is op meer dan 11.000 elektriciteitsproducenten, energie-intensieve bedrijven en luchtvaartoperatoren.

Via richtlijn 2009/29/EG zorgde het Klimaat- en Energiepakket voor een herziening en versterking van dit systeem. Zo vormden de introductie van een plafond op Europees niveau (in plaats van het daarvoor bestaande systeem met nationale plafonds) en de verlening van emissierechten op basis van Europese toewijzingsregels belangrijke wijzigingen. Nieuw was ook dat een significant aandeel van de emissierechten vanaf 2013 werd geveild. Elektriciteitsproducenten dienden vanaf 2013 alle benodigde emissierechten via veiling aan te kopen. Industriële installaties krijgen nog een gedeeltelijke gratis toewijzing van emissierechten.

In richtlijn 2009/29/EG wordt de totale hoeveelheid te veilen emissierechten verdeeld onder de lidstaten, die hierdoor kunnen beschikken over de inkomsten van de veiling van deze rechten. Het leeuwendeel van de emissierechten (88%) wordt verdeeld over de lidstaten op basis van het aandeel van de lidstaat in de geverifieerde ETS-emissies voor 2005 of, als dit meer is, het gemiddelde voor de periode van 2005 tot en met 2007. Op basis van de in richtlijn 2009/29/EG beschreven verdeelsleutel, gaat 2,47% van de aan vaste installaties te veilen emissierechten naar België. Eind december 2016 bedroegen de Belgische opbrengsten uit de veiling van emissierechten 461.598.505,1 euro.

2. Internationale klimaatfinanciering

Het Akkoord van Kopenhagen van december 2009 voorziet dat de ontwikkelde landen samen tegen 2020 jaarlijks 100 miljard dollar moeten vrijmaken om tegemoet te komen aan de behoeften van de ontwikkelingslanden. Deze gemeenschappelijke doelstelling werd in volgende jaren herbevestigd tijdens de jaarlijkse klimaatconferenties, waaronder de 21ste Klimaatop in Parijs.

Internationale klimaatfinanciering heeft als doel ontwikkelingslanden financieel te ondersteunen bij de door de mens veroorzaakte klimaatuitdagingen. De financiering kan via een brede variatie aan bronnen (publiek, privaat, multilateraal, bilateraal, innovatief) bewerkstelligd worden.

De financiering kan steun voor zowel adaptatie als mitigatie omvatten en dient globaal een evenwicht tussen beide na te streven. Klimaatfinanciering voor adaptatie heeft als doel de

negatieve impact van klimaatverandering op de leefomstandigheden in ontwikkelingslanden te beperken. Klimaatfinanciering voor mitigatie is gericht op het ondersteunen van maatregelen die de uitstoot van broeikasgassen in de ontwikkelingslanden terugdringen.

De ontwikkelde landen dienen om de twee jaar te rapporteren over hun strategie om een billijke financiële bijdrage te leveren en te verhogen om de 100 miljard dollar-doelstelling tegen 2020 te behalen. De vaststelling van de Belgische bijdrage tot 2020 is een belangrijk aspect van het uitwerken van deze strategie.

3. Het politiek akkoord van 4 december 2015

Op 4 december 2015 sloten de ministers, bevoegd voor klimaat en energie, van de verschillende Belgische overheden een akkoord over de verdeling van de tegen 2020 door België te leveren klimaat- en energie-inspanningen en van de aan België toegekende opbrengsten uit de veiling van emissierechten voor de periode 2013-2020. Het akkoord werd op 23 december 2015 bekrachtigd door het Overlegcomité.

De punten van het politiek akkoord zijn de volgende:

a) Vermindering van de uitstoot van broeikasgassen

Voor wat betreft het terugdringen van de Belgische niet-ETS-uitstoot met 15% tegen 2020 stelt het akkoord dat het Vlaamse Gewest haar niet-ETS-emissies tegen 2020 zal verminderen met 15,7%, het Waalse Gewest met 14,7% en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest met 8,8% telkens ten opzichte van het referentiejaar 2005. De Belgische jaarlijkse emissieruimte voor de nalevingsperiode 2013-2020 wordt bijgevolg volledig verdeeld onder de Gewesten. Elk Gewest kan voor het behalen van haar doelstelling, in aanvulling op haar intern klimaatbeleid, de flexibele instrumenten inzetten die voorzien zijn in de ESD.

Het akkoord voorziet dat de Federale Staat moet bijdragen aan de inspanningen van de Gewesten door enerzijds de bestaande interne beleidslijnen en -maatregelen die bijdragen tot de vermindering van de uitstoot van Belgische broeikasgassen voort te zetten en anderzijds nieuwe interne beleidsmaatregelen te implementeren die de broeikasgasuitstoot over de drie Gewesten heen verminderen met minstens 7 Mton CO₂-eq voor de periode 2016-2020.

De Federale Staat verbindt zich eveneens om alle noodzakelijke maatregelen te nemen om het brandstofsplus (het verschil per brandstof tussen de verkochte brandstof op het Belgische gebied en de som van de door de Gewesten verbruikte brandstof) maximaal te verminderen en een evaluatie-, opvolging- en controlemethode te ontwikkelen voor zijn beleid en maatregelen.

Ten slotte voorziet het politiek in een herverdelingsmechanisme van de Belgische jaarlijkse emissieruimte gerelateerd aan de berekeningswijze van de wegtransportemissies.

b) Hernieuwbare energie

Rekening houdend met de indicatieve doelstelling van het eindverbruik van energie door België aangemeld bij de Europese Commissie in het kader van richtlijn 2012/27/EU (richtlijn energie-efficiëntie) vertegenwoordigt de Belgische doelstelling van 13% een absolute waarde van 4,224 Mtep.

De doelstelling wordt op de volgende manier verdeeld tussen de verschillende Belgische entiteiten:

- voor het Vlaamse Gewest: 2,156 Mtep;
- voor het Waalse Gewest: 1,277 Mtep;

- voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest: 0,073 Mtep;
- voor de Federale Staat: 0,718 Mtep.

Als er een verschil bestaat tussen het aandeel energie uit hernieuwbare bronnen en de in 2020 te behalen doelstelling van 13%, en dit niettegenstaande de doelstellingen hierboven vermeld, komen de contracterende partijen de te nemen corrigerende maatregelen overeen op het eerste Overlegcomité dat volgt op het afronden van de cijfers van de inventarissen en van de eindevaluatie van de doelstelling inzake hernieuwbare energiebronnen. De gewestelijke doelstellingen, zoals hierboven vermeld, brengen de bijdrage van de Federale Staat in rekening in de vervoersector. De Federale Staat verbindt er zich toe de doelstelling van 10% energie uit hernieuwbare bronnen in de vervoersector te behalen, rekening houdend met de inspanningen van de Gewesten uit hun beleid en maatregelen in deze sector. Elke contracterende partij bepaalt zijn eigen werkwijze om zijn doelstelling te behalen, met inbegrip van het eventueel gebruik van samenwerkingsmechanismen.

Overeenkomstig richtlijn 2009/28/EG, wordt de gerealiseerde voortgang ten aanzien van de doelstellingen geëvalueerd eind 2017 en eind 2019. De opvolging van het behalen van de doelstellingen op het vlak van hernieuwbare energie gebeurt in de Overleggroep Staat-Gewesten voor de energie (afgekort ENOVER), of, in voorkomend geval, in het Overlegcomité. De Nationale Klimaatcommissie en ENOVER stellen jaarlijks een gezamenlijk rapport op over de uitvoering en opvolging van het samenwerkingsakkoord (artikel 43).

c) De opbrengsten van de veiling van emissierechten

Het politiek akkoord van 4 december 2015 behandelt de verdeling van de Belgische opbrengsten uit de veiling van emissierechten voor de periode 2013-2020.

Voor een eerste schijf van opbrengsten uit de veiling van emissierechten ten belope van 326 miljoen euro wordt de volgende verdeelsleutel toegepast:

- 1° voor het Vlaamse Gewest: 53%;
- 2° voor het Waalse Gewest: 30%;
- 3° voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest: 7%;
- 4° voor de Federale Staat: 10%.

De verdeelsleutel wijzigt licht voor de opbrengsten uit latere veilingen:

- 1° voor het Vlaamse Gewest: 52,76%;
- 2° voor het Waalse Gewest: 30,65%;
- 3° voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest: 7,54%;
- 4° voor de Federale Staat: 9,05%.

d) Internationale klimaatfinanciering

Voor wat betreft de jaarlijkse Belgische bijdrage aan de internationale klimaatfinanciering werd deze vastgesteld op 50 miljoen euro voor de periode 2016-2020 en als volgt verdeeld:

- 1° voor het Vlaamse Gewest: 14,5 miljoen euro;
- 2° voor het Waalse Gewest: 8,25 miljoen euro;
- 3° voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest: 2,25 miljoen euro;
- 4° voor de Federale Staat: 25 miljoen euro.

B. TOELICHTING BIJ DE ARTIKELEN

HOOFDSTUK 1. Algemene bepalingen

Artikel 1 definieert de begrippen die gebruikt worden in het samenwerkingsakkoord en die enige uitleg vereisen.

Artikel 2 beschrijft de doelstellingen van het samenwerkingsakkoord, namelijk:

- 1° het verdelen onder de contracterende partijen van de inspanningen voor het behalen van de verplichtingen van België onder beschikking nr. 406/2009/EG;
- 2° het verdelen onder de contracterende partijen van de inspanningen voor het behalen van de verplichtingen van België onder richtlijn 2009/28/EG;
- 3° het verdelen onder de contracterende partijen van de opbrengsten uit de veiling van emissierechten uit het Europese emissiehandelssysteem voor de nalevingsperiode 2013-2020;
- 4° het vastleggen van de bijdrage van elke contracterende partij aan de internationale klimaatfinanciering voor de periode 2016 tot en met 2020.

HOOFDSTUK 2. Reductie van broeikasgasemissies conform beschikking nr. 406/2009/EG

Afdeling 1. Reductiedoelstellingen van de Gewesten

Onderafdeling 1. Vaststelling van de jaarlijkse emissieruimte van de Gewesten

Artikel 3 bevat in punt 1° de methode voor het verdelen van de jaarlijkse emissieruimte van België onder de Gewesten voor elk jaar van de nalevingsperiode 2013-2020. Deze methode is in lijn met de berekeningsmethode die de Europese Commissie heeft toegepast voor het vaststellen van de jaarlijkse emissieruimte van de lidstaten.

De jaarlijkse emissieruimte van elk Gewest volgt een lineair traject dat start in 2013 met de gemiddelde niet-ETS-emissies van dat Gewest van de jaren 2008 tot 2010 en eindigt in 2020 op de voor het Gewest bepaalde reductiedoelstelling, die uitgedrukt wordt als een reductiepercentage ten opzichte van de niet-ETS-emissies van het Gewest in 2005.

Zoals op Europees niveau worden de gewestelijke emissiegegevens van de jaren 2005, 2008, 2009 en 2010, uit de nationale broeikasgasinventaris, ingediend in 2012, zoals gevalideerd door de Europese Commissie in de inventarisbeoordeling, gebruikt voor de berekening van de jaarlijkse emissieruimte van de Gewesten.

De wegtransportemissies vormen hierop een uitzondering. Voor deze sector worden de emissies gerapporteerd aan de Europese Unie op basis van de nationale gegevens inzake brandstofverkoop en niet op basis van de gewestelijke gegevens. De wegtransportemissies van elk Gewest voor de jaren 2005, 2008, 2009 en 2010 worden berekend conform bijlage 3 en de nationale gegevens worden verdeeld tussen de Gewesten.

In punt 2° worden de emissiereductiedoelstellingen vastgelegd voor elk Gewest:

- 1° voor het Vlaamse Gewest: -15,7%;
- 2° voor het Waalse Gewest: -14,7%;
- 3° voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest: -8,8%.

Vervolgens wordt in punt 3° voorzien dat wanneer het toepassingsgebied van richtlijn 2003/87/EG tussen de periode 2008-2012 en de periode 2013-2020 wijzigt voor een Gewest, de jaarlijkse emissieruimte van dat Gewest wordt aangepast.

Artikel 4 verwijst naar de jaarlijkse emissieruimte van elk Gewest in absolute termen en verduidelijkt dat deze cijfers zijn opgenomen in afdeling 1 van bijlage 2 van het samenwerkingsakkoord.

Onderafdeling 2. Aanpassingen aan de jaarlijkse emissieruimte van de Gewesten

Artikel 5 behandelt het geval waarin de jaarlijkse emissieruimte van België door de Europese Commissie wordt aangepast ten gevolge van het herzieningsmechanisme uit artikel 27, §2, van verordening nr. 525/2013. In dit geval wordt de jaarlijkse emissieruimte van de Gewesten herzien conform de Europese bepalingen en de berekeningswijze uit artikel 3. Deze bepaling is opgenomen in algemene bewoordingen vermits de modaliteiten van het herzieningsmechanisme van de jaarlijkse emissieruimte van de lidstaten door Europa nog niet duidelijk zijn.

Artikel 6 behandelt het geval waarin de jaarlijkse emissieruimte van België wordt aangepast door de Europese Commissie ten gevolge van de unilaterale opnemings door een Gewest van verdere activiteiten of gassen onder het Europese emissiehandelssysteem (artikel 24 van richtlijn 2003/87/EG) of ten gevolge van de goedkeuring door een Gewest van projecten die de niet-ETS-emissies op haar grondgebied verlagen (artikel 24bis van richtlijn 2003/87/EG). In dit geval wordt de aanpassing van de Belgische jaarlijkse emissieruimte verrekend in de jaarlijkse emissieruimte van het Gewest of de Gewesten die overgegaan zijn tot een dergelijke opnemings of goedkeuring.

Artikel 7 heeft betrekking op de berekeningsmethode van de wegtransportemissies en de mogelijke herziening van de verdeling van de jaarlijkse emissieruimte van België over de Gewesten bij een aanpassing van deze berekeningsmethode door een Gewest.

Paragraaf 1 stelt dat de Gewesten hun wegtransportemissies in hun gewestelijke broeikasgasinventaris dienen op te nemen conform de geharmoniseerde berekeningsmethode, vermeld in afdeling 1 van bijlage 3. Als een Gewest de methode voor de bepaling van de wegtransportemissies aanpast, dient het de andere Gewesten hierover te informeren vermits dit, via het brandstofsplus, ook een significante wijziging kan betekenen voor de wegtransportemissies van de overige Gewesten. Het Gewest dat aanpassingen aanbrengt dient er ook voor te zorgen dat haar wegtransportemissies voor een referentjaar, vermeld in afdeling 3 van bijlage 3, beschikbaar zijn op basis van de oude en nieuwe methode.

Paragraaf 2 voorziet dat als er een dergelijke aanpassing gebeurt in één van de Gewesten en dit leidt tot een wijziging van meer dan 1% van de niet-ETS-emissies, de jaarlijkse emissieruimte van alle Gewesten wordt herzien door de aanpassing van de berekeningsmethode ook door te voeren in de wegtransportemissies van de jaren 2005, 2008, 2009 en 2010, die bepalend zijn voor het vastleggen van het lineair reductietraject van de Gewesten conform de formule uit afdeling 3 van bijlage 3. De jaarlijkse emissieruimte van de Gewesten wordt enkel aangepast voor de jaren X-2 (met X het jaar van indiening van de inventaris, waarin de aangepaste methode de eerste keer wordt gebruikt) tot en met 2020. De berekeningswijze van de 1%-toets is opgenomen in afdeling 4 van bijlage 3.

Paragraaf 3 stelt dat de gevallen die kunnen leiden tot een aanpassing van de berekeningsmethode van de wegtransportemissies en de formule om een dergelijke aanpassing door te rekenen in de jaren 2005, 2008, 2009 en 2010 zijn opgenomen in afdeling 3 van bijlage 3.

Artikel 8 schetst de procedure voor de mogelijke aanpassing van de jaarlijkse emissieruimte van de Gewesten in één van de gevallen, beschreven in de artikelen 5, 6 en 7. Na goedkeuring door de Nationale Klimaatcommissie van de aanpassing wordt de jaarlijkse emissieruimte van elk Gewest in absolute termen opnieuw berekend en

opgenomen in bijlage 2. Elke contracterende partij maakt de gewijzigde bijlage over aan haar Parlement.

Afdeling 2. Beleid en maatregelen van de Federale Staat

Artikel 9 beschrijft de verbintenissen van de Federale Staat met betrekking tot het terugdringen van de niet-ETS-emissies op het grondgebied van de Gewesten.

Eenzijds neemt de Federale Staat de resultaatsverbintenis op zich om haar bestaande interne maatregelen, met een geschat totaal reductie-effect van 15,25 Mton CO₂-eq, te handhaven. Deze maatregelen zijn opgesomd in bijlage 5. De Federale Staat kan evenwel een maatregel vervangen door een evenwaardige maatregel, mits zo minstens een gelijke uitstootreductie wordt gerealiseerd.

Anderzijds gaat de Federale Staat de inspanningsverbintenis aan om in de periode 2016-2020 de niet-ETS-emissies in de Gewesten bijkomend met minstens 7 Mton CO₂-eq te laten dalen aan de hand van nieuwe interne beleidsmaatregelen. De methodes voor de berekening van het effect van dit nieuwe beleid dienen uiterlijk eind 2016 goedgekeurd te zijn door de Nationale Klimaatcommissie.

Ten slotte verbindt de Federale Staat er zich toe om alle noodzakelijke maatregelen te nemen om het brandstofsurplus maximaal te verminderen, waaronder de maatregelen, opgenomen in bijlage 4.

Afdeling 3. Flexibele instrumenten

In paragraaf 1 van **artikel 10** wordt verduidelijkt dat de Gewesten alle flexibele instrumenten die beschikbaar zijn in beschikking nr. 406/2009/EG, kunnen gebruiken om hun emissiereductiedoelstellingen te behalen.

Paragraaf 2 stelt dat de Federale Staat, mits akkoord van de Nationale Klimaatcommissie, nalevingseenheden kan inzetten voor het behalen van de Belgische doelstelling.

Artikel 11 beschrijft in paragraaf 1 de verdeling onder de Gewesten van de in beschikking nr. 406/2009/EG kwantitatief beperkte flexibele instrumenten.

Paragraaf 2 vermeldt dat het maximale gebruik van deze flexibele instrumenten per Gewest in absolute termen is opgenomen in afdeling 2 van bijlage 2.

Paragraaf 3 voorziet de aanpassing van het maximale gebruik van de flexibele instrumenten in lijn met de vastgestelde methode, bij aanpassing van de jaarlijkse emissieruimte van een Gewest, conform artikel 5, 6 of 7.

In **artikel 12** wordt in paragraaf 1 bepaald dat, als een Gewest de intentie heeft om nalevingseenheden of kredietrechten te kopen of verkopen, er voorrang wordt gegeven aan een transactie tussen de Gewesten onderling (ten opzichte van een transactie met een andere lidstaat).

Paragraaf 2 stelt dat als één of twee Gewesten interesse hebben geuit, de Gewesten een prijs van 75% van de marktwaarde overeenkomen.

Paragraaf 3 houdt een informatieverplichting in van de Gewesten naar de Nationale Klimaatcommissie over het eindresultaat van deze procedure.

Artikel 13 legt vast dat een Gewest de Nationale Klimaatcommissie informeert als het aan het eind van de jaarlijkse nalevingscyclus nog beschikt over ongebruikte kredietrechten

voor de inzet van internationale kredieten, verbonden aan projecten in de Minst Ontwikkelde Landen (MOLs) of Kleine Insulaire Ontwikkelingsstaten (KIOs).

In voorkomend geval overleggen de contracterende partijen hierover binnen de Nationale Klimaatcommissie uiterlijk twee weken voor de bepaling van het Belgische nalevingsstatuscijfer conform artikel 79 van de registerverordening.

Afdeling 4. Beheer van de ESD-nalevingsrekening

In **artikel 14** wordt in paragraaf 1 geregeld dat de ESD-nalevingsrekening voor ieder jaar van de nalevingsperiode 2013-2020 wordt beheerd door de gemachtigde vertegenwoordiger.

Paragraaf 2 duidt de registeradministrateur aan als gemachtigd vertegenwoordiger van de ESD-nalevingsrekening.

Paragraaf 3 stelt dat de Nationale Klimaatcommissie een overzicht bijhoudt van de verdeling onder de Gewesten van de nalevingseenheden en kredietrechten op de ESD-nalevingsrekening.

Afdeling 5. Rapporteringsverplichtingen

Artikel 15 behandelt de broeikasgasinventarisatie en -rapportering. De Gewesten moeten hun inventaris ter goedkeuring overmaken aan de Nationale Klimaatcommissie (op basis van een in Europese regelgeving vastgesteld formaat) en dit binnen de twee weken na de beoordeling door de Europese Commissie van de overeenkomstige nationale inventaris.

Artikel 16 bevat de rapporteringsverplichtingen van de Federale Staat. De federale minister, bevoegd voor het klimaat, brengt jaarlijks verslag uit aan de Nationale Klimaatcommissie over de 3 onderdelen van de federale verbintenis (zie artikel 9) en ontwikkelt de methodes voor de opvolging van de bestaande en nieuwe federale maatregelen.

Afdeling 6. Naleving van de verplichtingen van de reductie van broeikasgasemissies

Onderafdeling 1. Naleving door de Gewesten

In deze onderafdeling wordt de door de Gewesten te volgen jaarlijkse nalevingscyclus geschetst. Deze is volledig geënt op de Europese nalevingscyclus en vloeit voort uit de bepalingen van beschikking 406/2009/EG, verordening nr. 525/2013 en de registerverordening.

Artikel 17 bepaalt dat de Nationale Klimaatcommissie jaarlijks instaat voor de goedkeuring van de broeikasgasemissierapportering, die zij ontvangt van de Gewesten. De Nationale Klimaatcommissie verifieert dat de som van de Gewestelijke broeikasgasinventarissen overeenstemt met de nationale inventaris.

Vervolgens voorziet **artikel 18** dat de Nationale Klimaatcommissie per Gewest het gewestelijk saldo berekent voor het jaar van de nalevingsperiode. Dit saldo is het verschil tussen de jaarlijkse emissieruimte-eenheden van het Gewest op de ESD-nalevingsrekening van dat jaar en de niet-ETS-emissies van het Gewest in de door de Nationale Klimaatcommissie goedgekeurde broeikasgasinventaris voor dat jaar. De berekening van de gewestelijke saldi gebeurt ten laatste twee weken nadat op Europees niveau het saldo voor België werd berekend. De berekening van het gewestelijk saldo houdt rekening met de jaarlijkse emissieruimte-eenheden die zijn overgedragen van voorgaande jaren en die toebehoren aan dat Gewest op de ESD-nalevingsrekening.

In lijn met de Europese registerverordening kan een lidstaat jaarlijkse emissieruimte-eenheden overdragen naar haar ESD-nalevingsrekening van één van de daaropvolgende jaren of naar een andere lidstaat op voorwaarde dat haar jaarlijkse emissieruimte haar broeikasgasemissies van dat jaar overschrijdt. Enkel de jaarlijkse emissieruimte-eenheden die niet noodzakelijk zijn om deze emissies af te dekken kunnen overgedragen worden.

Vermits de niet-ETS-doelstelling en dus ook de jaarlijkse emissieruimte-eenheden op de Belgische ESD-nalevingsrekening zijn verdeeld onder de Gewesten, wordt ook de naleving getoetst op gewestelijk niveau. Bijgevolg wordt, conform artikel 18, jaarlijks voor elk Gewest een gewestelijk saldo berekend. Voor de gevallen waarin niet alle Gewesten een positief of een negatief gewestelijk saldo hebben voor een bepaald jaar van de nalevingsperiode, zijn dus bijkomende afspraken nodig (zie infra).

Hierin zijn er vier gevallen te onderscheiden:

- a) het saldo op de Belgische ESD-nalevingsrekening is positief, 2 gewestelijke saldi zijn positief en 1 gewestelijk saldo is negatief (**artikel 19**);
- b) het saldo op de Belgische ESD-nalevingsrekening is positief, 2 gewestelijke saldi zijn negatief en 1 gewestelijk saldo is positief (**artikel 20**);
- c) het saldo op de Belgische ESD-nalevingsrekening is negatief, 2 gewestelijke saldi zijn negatief en 1 gewestelijk saldo is positief (**artikel 21**);
- d) het saldo op de Belgische ESD-nalevingsrekening is negatief, 2 gewestelijke saldi zijn positief en 1 gewestelijk saldo is negatief (**artikel 22**).

In deze vier gevallen zijn bijkomende afspraken tussen de Gewesten nodig over:

- a) *de toekenning van emissieruimte-eenheden aan het Gewest of de Gewesten met het negatieve saldo en de compensatie daarvan*

In de vier hierboven opgesomde gevallen wordt een deel van de jaarlijkse emissieruimte-eenheden van de Gewesten met een positief gewestelijk saldo gebruikt om het tekort af te dekken van het of de Gewest(en) met een negatief gewestelijk saldo. Op deze manier helpen de Gewesten met een positief saldo de Gewesten met een negatief saldo, zodat België zijn jaarlijkse doelstelling kan behalen. Deze eenheden worden in de tekst benoemd als 'de niet naar de volgende jaren overdraagbare AEA's'. De Gewesten met een positief saldo ontvangen het volgende jaar van de Gewesten met een negatief saldo ter compensatie een hoeveelheid nalevingseenheden gelijk aan een deel (75%) van de aan hen overgedragen jaarlijkse emissieruimte-eenheden. Deze kunnen gebankt worden of verkocht onder de voorwaarden van artikel 12.

- b) *de toekenning van de naar volgende jaren overdraagbare emissieruimte-eenheden aan het Gewest of de Gewesten met het positieve saldo*

Als het saldo op de Belgische ESD-nalevingsrekening positief is, kan België jaarlijkse emissieruimte-eenheden overdragen naar haar ESD-nalevingsrekening van één van de daaropvolgende jaren of naar een andere lidstaat. Daar in de hierboven opgesomde gevallen minstens één gewestelijk saldo negatief is, zal de som van de positieve gewestelijke saldi dus groter zijn dan het saldo op de Belgische ESD-nalevingsrekening. Bijgevolg kunnen de Gewesten met een positief gewestelijk saldo slechts een deel van hun jaarlijkse emissieruimte-eenheden in surplus overdragen. Deze eenheden worden in de tekst (artikelen 19 en 20) benoemd als de 'naar de volgende jaren overdraagbare AEA's'. Deze eenheden worden verdeeld onder de Gewesten (artikel 19) of toegekend aan het Gewest (artikel 20) met een positief gewestelijk saldo.

Artikel 23 stelt dat de Gewesten het nodige moeten doen om, rekening houdend met de inzet van de flexibele instrumenten, hun jaarlijkse emissieruimte niet te overschrijden. Hiertoe moeten zij jaarlijks over voldoende nalevingseenheden (emissieruimte-eenheden, eventueel aangevuld met aangekochte eenheden of internationale kredieten) beschikken

op de ESD-nalevingsrekening en dit ten laatste twee weken voordat op Europees niveau de naleving door België voor dat jaar wordt getoetst.

Onderafdeling 2. Naleving door de Federale Staat

Artikel 24 behandelt de naleving van de verplichtingen door de Federale Staat.

Eenzijds kan de Nationale Klimaatcommissie de Federale Staat verzoeken om een actieplan op te maken met binnenlandse corrigerende maatregelen als de jaarlijkse federale rapportering aantoont dat zij het risico loopt haar doelstelling aangaande het handhaven van bestaand intern beleid of haar verplichting aangaande het implementeren van nieuw intern beleid niet na te komen.

Anderzijds wordt in dit artikel een regeling voor de financiële compensatie van de Gewesten uitgewerkt die zal toegepast worden als de Federale Staat, via het voortzetten van de bestaande interne beleidslijnen, de emissiereductie van 15.250 kton CO₂-eq niet behaalt.

Onderafdeling 3. Sancties

In deze onderafdeling worden de sancties voor de contracterende partijen behandeld, als België haar verplichtingen onder beschikking nr. 406/2009/EG niet nakomt.

Als het Belgische nalevingsstatuscijfer voor een bepaald jaar van de nalevingsperiode negatief is, berekent de Nationale Klimaatcommissie volgens **artikel 25** het nalevingsstatuscijfer van elk Gewest voor dat jaar. Dit nalevingsstatuscijfer is het verschil tussen de jaarlijkse emissieruimte-eenheden en internationale kredieten van het Gewest op de ESD-nalevingsrekening van dat jaar en de niet-ETS-emissies van het Gewest in de door de Nationale Klimaatcommissie goedgekeurde broeikasgasinventaris voor dat jaar.

In **artikel 26** worden de sancties, voorzien in artikel 7 van beschikking 406/2009/EG en in artikel 80 van de registerverordening, toegepast op de Gewesten met een negatief nalevingsstatuscijfer. Het betreft de ontwikkeling van een plan met corrigerende maatregelen en het verhogen van de broeikasgasemissies van het Gewest in het volgende jaar met de surplusuitstoot, vermenigvuldigd met de factor 1,08.

Artikel 27 voorziet dat ook de Federale Staat participeert in de opmaak van het door Europa vereiste plan met corrigerende maatregelen, vermeld in artikel 26, als uit de jaarlijkse verslaggeving over de federale verbintenis blijkt dat de Federale Staat het risico loopt om haar doelstelling of verplichtingen niet na te komen.

Artikel 28 vermeldt de procedure voor het indienen van het plan met corrigerende maatregelen bij de Europese Commissie.

Artikel 29 behandelt het geval als België door het Europees Hof van Justitie zou veroordeeld worden tot het betalen van een boete wegens het niet nakomen van de op haar rustende verplichtingen. In dit geval wordt de boete verdeeld onder en betaald door de contracterende partijen die in gebreke blijven.

HOOFDSTUK 3. Hernieuwbare energie

Afdeling 1. Verdeling van de Belgische doelstelling van energie uit hernieuwbare bronnen

Artikel 30 bevat de twee doelstellingen, vastgesteld door richtlijn 2009/28/EG, die België moet behalen tegen 2020 op het vlak van hernieuwbare energie.

Eenzijds moet het aandeel energie uit hernieuwbare bronnen in het bruto-eindverbruik van energie 13% bedragen (paragraaf 1).

Anderzijds moet het aandeel energie uit hernieuwbare bronnen in het vervoer ten minste 10% bedragen van het finale energieverbruik in de vervoersector (paragraaf 2).

De doelstelling van 13% werd vertaald in absolute waarde (paragraaf 3) en werd verdeeld tussen de contracterende partijen (paragrafen 4 en 5).

Artikel 31 heeft betrekking op de vervoersector. De doelstellingen die werden toegewezen aan de Gewesten brengen een federale bijdrage in rekening die overeenstemt met de hernieuwbare energiebronnen in de vervoersector. De federale Staat verbindt zich ertoe om de doelstelling van 10% hernieuwbare energie in de vervoersector te halen, in goede samenhang met de beleidslijnen en -maatregelen van de Gewesten in deze sector.

Afdeling 2. Federale en gewestelijke actieplannen voor energie uit hernieuwbare bronnen

Artikel 32 voorziet dat de Federale Staat (paragraaf 1) en elk Gewest (paragraaf 2) op hun niveau, uiterlijk op 30 juni 2017, een actieplan goedkeuren dat hun jaarlijkse prognoses bevat aangaande hernieuwbare energie en een beschrijving van hun beleidslijnen en -maatregelen in de vervoersector.

Artikel 33 voorziet dat drie maanden later, tegen 30 september 2017, ENOVER de vier plannen samenvoegt tot één nationaal plan, beoordeelt of de beoogde maatregelen voldoende zijn om de doelstellingen te behalen en zijn beoordeling voorstelt aan de Nationale Klimaatcommissie. Het eerste Overlegcomité volgend op deze datum zal desgevallend beslissen over de noodzaak om aanvullende maatregelen te nemen. In geval van een positieve beslissing in die zin, zullen de contracterende partijen hun actieplannen dienovereenkomstig wijzigen binnen een termijn van vier maanden.

Afdeling 3. Rapportering

Artikel 34 bevat de rapporteringsverplichtingen van de contracterende partijen op het vlak van statistieken, die voortvloeien uit richtlijn 2009/28/EG.

Artikel 35 behandelt de rapportering over de uitvoering van de actieplannen, die eventueel gecorrigeerd werden in overeenstemming met artikel 33. De deadline voor deze rapportering is 31 oktober 2019.

Artikel 36 voorziet dat ENOVER uiterlijk op 30 november 2019 de rapporteringen samenvoegt, beoordeelt of de doelstellingen behaald worden en zijn beoordeling voorstelt aan de Nationale Klimaatcommissie (paragraaf 1).

Tijdens zijn eerste vergadering na deze datum zal het Overlegcomité desgevallend beslissen over de noodzaak om corrigerende maatregelen te nemen (paragraaf 2).

Afdeling 4. Samenwerkings- en solidariteitsmechanismen

Artikel 37 maakt het mogelijk voor elke contracterende partij om gebruik te maken van de samenwerkingsmechanismen die voorzien zijn door de richtlijn om haar doelstellingen inzake hernieuwbare energie te behalen, waarbij wel prioriteit wordt gegeven aan de intra-Belgische samenwerking vóór elke transactie met een andere lidstaat.

Paragraaf 2 bepaalt de modaliteiten van de intra-Belgische samenwerking. Die modaliteiten zijn de volgende:

- als een contracterende partij gebruik wil maken van de Europese samenwerkingsmechanismen om haar doelstelling te behalen, geeft ze eerst de andere

contracterende partijen de kans om haar een verkoopaanbod te doen (paragraaf 2, eerste lid);

- als een contracterende partij een overschot wil verkopen, heeft ze de verplichting om het prioritair te koop aan te bieden aan de eventuele contracterende partijen die een geschat tekort hebben (paragraaf 2, lid 2); in dat geval stemt de verkoopprijs overeen met de referentieprijs die vermeld staat in het samenwerkingsakkoord, desgevallend verminderd met een percentage dat werd vastgesteld in functie van de hoeveelheid GWh die werd aangekocht; die daling van de referentieprijs geldt tussen Gewesten, in naam van het intergewestelijk solidariteitsbeginsel.

Paragrafen 3 tot 5 stelt de regels vast die gevolgd moeten worden om België in staat te stellen om te voldoen aan zijn doelstelling vermeld in artikel 30, §1, die erin bestaat zijn aandeel energie uit hernieuwbare bronnen te brengen op 13%, als uit het rapport vermeld in artikel 36, §1, blijkt dat België als geheel dat aandeel niet haalt. Ter herinnering, deze rapportage moet uiterlijk tegen 30 november 2019 gebeuren. Paragrafen 3 tot 5 van artikel 37 zijn dus van toepassing zodra dat rapport beschikbaar is. Artikel 37, §3, voorziet dat als België die doelstelling niet behaalt en geen enkele contracterende partij haar eigen doelstelling heeft overschreden, alle contracterende partijen, die hun doelstelling niet hebben behaald, overschotten van andere lidstaten van de Europese Unie zullen aankopen om hieraan te voldoen.

Als België zijn doelstelling niet behaalt en één of meerdere contracterende partijen hebben een tekort en de andere contracterende partijen hebben een overschot, dan voorziet artikel 37, §4, de overdracht ten bezwarende titel van dat overschot aan de contracterende partijen met een tekort. De verkoopprijs van dat overschot wordt vastgesteld in overeenstemming met de regels voorzien in paragraaf 2.

Artikel 37, §5, regelt de hypothese waarin België als geheel zijn doelstelling niet behaalt, terwijl de contracterende partijen allemaal hun eigen doelstelling ter zake hebben behaald. In dat geval zal het aan het Overlegcomité zijn om de nodige modaliteiten te bepalen om te voldoen aan de Belgische doelstelling, tijdens de eerste vergadering die volgt op het bezorgen van het rapport voorzien in artikel 36, §1.

Afdeling 5. Sancties

Artikel 38 behandelt het geval als België door het Europees Hof van Justitie zou veroordeeld worden tot het betalen van een boete wegens het niet nakomen van de op haar rustende verplichtingen.

HOOFDSTUK 4. Verdeling van de opbrengsten van de veiling van emissierechten

Artikel 39 verankert de verdeling onder de contracterende partijen van de opbrengsten van de veiling van emissierechten voor de periode 2013 tot en met 2020.

In **artikel 40** worden de modaliteiten beschreven voor het doorstorten van de opbrengsten van de veiling van emissierechten aan de verschillende contracterende partijen.

HOOFDSTUK 5. Internationale klimaatfinanciering

Artikel 41 stelt de jaarlijkse Belgische bijdrage aan de internationale klimaatfinanciering vast op 50 miljoen euro voor de jaren 2016 tot en met 2020 en regelt de bijdrage van elke contracterende partij tot deze jaarlijkse Belgische bijdrage.

Artikel 42 regelt de rapportering door de contracterende partijen aan de Nationale Klimaatcommissie over hun bijdrage aan de internationale klimaatfinanciering.

HOOFDSTUK 6. Opvolging van de uitvoering van het samenwerkingsakkoord

Artikel 43 betreft de opvolging door de Nationale Klimaatcommissie en door ENOVER van de verplichtingen in het kader van dit samenwerkingsakkoord aan de hand van een jaarlijks rapport.

Voor wat betreft het naleven van de niet-ETS-doelstelling gebeurt deze opvolging middels de gewestelijke broeikasgasinventarissen (artikel 15), die de basis vormen voor de nationale emissierapportering, en de jaarlijkse rapporten van de Federale Staat over de 3 onderdelen van de federale verbintenis (artikel 16).

Voor wat betreft hernieuwbare energie gebeurt de opvolging op basis van de vier actieplannen (artikel 32) alsook de rapportage over de uitvoering van deze plannen (artikel 35).

Inzake de bijdrage aan de internationale klimaatfinanciering wordt de jaarlijkse rapportering door de contracterende partijen aan de Nationale Klimaatcommissie gebruikt (artikel 42).

HOOFDSTUK 7. Slotbepalingen

Artikel 44 geeft aan dat de bijlagen bij het samenwerkingsakkoord gewijzigd kunnen worden via een samenwerkingsakkoord dat niet onderhevig is aan de wetgevende instemming.

Artikel 45 regelt de behandeling van geschillen.

Artikel 46 stelt dat het samenwerkingsakkoord voor onbepaalde duur wordt gesloten.

Artikel 47 regelt de inwerkingtreding van het samenwerkingsakkoord.

Bijlage 1 schetst de verschillende sectoren op die onder de niet-ETS-doelstelling vallen.

In **bijlage 2** wordt de jaarlijkse emissieruimte van België en van de verschillende Gewesten opgenomen in afdeling 1.

In afdeling 2 wordt het maximale gebruik van de kwantitatief beperkte flexibele instrumenten van de verschillende Gewesten in absolute cijfers opgenomen.

Bijlage 3 bevat de afspraken aangaande de berekening van de wegtransportemissies.

In afdeling 1 wordt de geharmoniseerde berekeningsmethode voor de wegtransportemissies opgenomen.

In afdeling 2 zijn de Belgische en gewestelijke wegtransportemissies opgenomen voor de jaren 2005, 2008, 2009 en 2010, die gebruikt werden voor de bepaling van de jaarlijkse emissieruimte van een Gewest, zoals opgenomen in bijlage 2.

De gewestelijke wegtransportemissies voor de jaren 2005, 2008, 2009 en 2010 uit de broeikasgasinventaris, ingediend in 2016, werden aangepast om rekening te houden met de meest recente wijzigingen in de berekeningsmethodes voor de wegtransportemissies. Vervolgens worden zij gekalibreerd zodat de som overeenstemt met de nationale wegtransportemissies uit de nationale broeikasgasinventaris, ingediend in 2012. Zo wordt verzekerd dat de som van de jaarlijkse emissieruimte van de Gewesten steeds overeenstemt met de jaarlijkse emissieruimte van België.

Afdeling 3 bepaalt de mogelijke aanpassingen die de Gewesten kunnen doorvoeren voor de bepaling van de wegtransportemissies en de methode voor de herrekening van de wegtransportemissies in de jaren 2005, 2008, 2009 en 2010 in het geval de aanpassing leidt tot een verandering van meer dan 1% van de niet-ETS-emissies van een Gewest.

Afdeling 4 beschrijft hoe deze 1%-toets precies zal worden uitgevoerd.

Bijlage 4 behandelt het brandstofsurplus.

De bijlage bevat enerzijds de afspraken met betrekking tot de verdere verfijning van de energiegegevens opgesteld door de Federale Staat.

Anderzijds verbindt de Federale Staat er zich, conform artikel 9, 3°, toe alle noodzakelijke maatregelen te nemen om het brandstofsurplus maximaal te verminderen waaronder de maatregelen opgenomen in deze bijlage.

In **bijlage 5** worden de bestaande beleidslijnen en maatregelen van de Federale Staat opgesomd, zoals vermeld in artikel 9, 1° van het samenwerkingsakkoord.

Brussel,

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Geert BOURGEOIS

De Vlaamse minister van Begroting, Financiën en Energie

Bart TOMMELEIN

De Vlaamse minister van Omgeving, Natuur en Landbouw,

Joke SCHAUVLIEGE